

سەرەتايەت زەۋىپ روکا شانۇيىا كوردى

سەرەھەمى زېرىنى كولتوري كوردى جاخى گەزبىنا سەتىرا
مەلائىنى نىشانى و ئەحمدە ئەخانى د ناسمانى زانستا
مروفقايدەتىدا ، و كاروان هەربەردەواام مایە و دىمىنەت .
دېسان تىژبىران سەنجونەرىت و پەقلىا مللەتى خۇزۇيف
زانىن و هىزرو بىرىت خوھ داپاشتىنە ئۇ فولكلۇرى ھەرمەن و
گەنجىن كىرىھ . ھەر ژەھەمى پەيدا بۇونا مللەتى ھەتا نەھونە مازە
د چاخىن نەخويىندەوارى بەلاف ، و نفيسين ھەزەرتا تىھىنى يان
مەينا (فيلچىقىسى) دېپىتىت^۱ - زافۇزۇرى و مىشە يافولكلۇرى
ئەنجاما خورىستىي يە ئەشارەزايىا مللەتى د نفيسينا زمانى
ماكى - ئەف پەوالەتىي يا دىيارو خوييا ئاشكرايە د فولکارى
كوردىدا ب كشت بارىت خۇفە (داستان - ئەفسانە ، ستران و
لاۋە ، چىرۇك ، مەتلەل ، بەندىت پېشىيان .... ھەت)
ملەۋانى د ناف دەريايىا فولكلۇرى كورد . ۱. كارەكى
سەخت و گران و ئالۇزە ، لەپەتراسى خۇل دىلى مندا بۇودەمى من
چراڭىنى بىرۇبا وەران ھەل كىرساندى و فيايى دەركەمى
بەھەشتە كابى خودان بقۇتم .... دابىزانم پاشماقى پاوانى
باپىران چ زۇزان و دەشت و لەپلانە ، چونكە كولتۇردى
نىشىتمانى دروست و تەواو نابىت ڈەتف ئال و رەخان ئەگەر
نەشىت دوپۇرۇكە كا دروست و ساخ و بىي كە چ و كىرومى ڈېپىت
ھەزرو ھەستىن مللەتى پېشان نەدەت^۲ . لەپەما ڈەپىت وەرەنە ئەفى
پەرسىارى جەن خۇد مېشىكى مندا چەسپاندبو :

ئەگەر فولكلۇرى كوردى نەينكا ڈىنا كوردىهوارى بىت و
ھەمۇ بادىت ئەدەبى قە ب گرىت با كانى كۈلزارا (شانۇ) يىن د
ئەفي باخچى دا ..... ??.....

ھونە رو ژىن جمكى ڈېتكى نامىنە جودا كىن و كەس
نەشىت و ناتوانىت گىرى بىدەت و ب پاوهستىنىت ، بۇيە د
بزوتنە وەكى زىندى و نەمەدا دەن ڈەپىت ياساۋ بىنگە ھە
شەنگىستىت موڭمۇك و ژىھاتى ... ېېقىنەنگى پېيازا كاروانى
مروفقايدەتى بىرىت دەبىت پشتا خۇزۇيفە كەفرى كەلەپۇرەكى
ساخ و زىندى و بەرە ئەوى ل پۇزە كا پۇھن و نۇي بىت يابېھىزى
بۇيدانىت گونجاود گەل پېيويستىن گاف و دەمەت داھاتى^۳ ...
دۇپۇرۇك ھەر مللەتەكى يابېيكەتىب ڈەكەفتەن و
سەركەفتنان .. دەپىت پەۋنادىلىقانىكى كشت دەرگە مەن جاكىنى
نامىنە گىتن ، دېسان ھەمى دەرگە ھەنەنەن بەرگە شىيا
بەھارا پەيسكى دۆپىي . لەپەما ھەر دەپىت ژىننى - سەرھىزە كا
بزاڭەر - خاروفقىچ د ئاسوئە كا راستدا دېپىن ..

ھەپنگەك رۇيدانەكە و ھەر رۇيدانەكى د ناف
كۆمەلیدا پەھلەوانىت خۇھەنە ... پەھلەوان دىيارو خوييا نابىن
ئەگەر ھەندەكىت كىيمىترو بىيىزىتەن بن . ھوسا مېرخاس دەپىنە
بەر نەينكا دەربرىنى و دەكەنە مەيدانە كا بېرىتى ھەلم و تىن و
دويكىل ، و كۆمەلە دەر دېپىت كا ئەف كاروانە چ قاس بىندو
ژىھاتى يە .

ھەلەت تىز بېرىو نفيسيه قان نويىنەرىت مللەتى نە د ئەفنى
رېكىدا ، بۇيە نفيسيه قانان تورى ملى كە تخداد او زەنگىن كىرىھ ڈ
تەف بابەتىت ھونە رو سۇزۇ دەستىلىنى ھەر چەندە ئەۋ بەرەم
د دېزا خويىندەنگە هيپت ئۆل و ئابىننەدا د كەلين سەركەچى
ھۇزانى ، كۆز سەدىن دەھىن و ياتردى دەست بىي دەكتەنە تا

هوسا بومه ديار بو کو شانوو زارفه کرن داره کا مه زن و
بهرينه د ئەدەبى فولكلورى کورديدا ، لهپا (دەرويش
خەمو⁽⁵⁾) مروفەكى پېرسەرسىي بۇويەكسەرچو سەرتەختى
شانووئى مينا هەرمەندەكى باوهەرى ب خۇھەى و ب سەر
فيزارى نواندن بەرە سەرد سالىن پېنجەھىدا ، چونکە ھونەريا
ئەوي د كۆچك و ديوان و جفاتكەھىت مللدا دەست بىن كربۇ
شەھەرەزا ب بۇمینا كەلەكىن دى ئەۋىن لدويف سەلىقە كا سەقك
سەرتايى د چۈن ... ھەر دەرەقا ئەۋىن ئەندى زانايى ب
ناڤ و بانگ (ئاپيا ئۆلۈف) ئى گۆتىھ ، شانويا كەن نەمینا
شانويا مەيا نوى يە ، كۆئە خەلکى ل جەھەكى تەنگ جەم د
بىت د كولەكە كا بچويكدا ، سەيم و كار تېكىرنا ئامىرۇ
دەستكارىيەت ھەمەنگ ب بىنەت ، بەلكۈرپاما كەن ئاخفتەن فە
د گىر ، ھەرگوتارونا فەرۇك د گىرت نەكودويف دىمەنى مەزن و
كەورە دچو⁽⁶⁾ .

شانوگەرى ... و تەختى شانووئى :

شانو د كىشىھەرا ئاسىيادا ھەۋەبەند بۇ ب ئاهەنگىت
ئايىنى فە . بىزاف و لېقىنا ئەوي ھەر دەنابەرا دېرامىت پەنگىو
تەرتىفيت ئايىنى و سەماو دىلانىت ملى بۇوهۇ ئەنگىو
چىقانوگىت كەن د هاتنە دەرى . ھوسا دەرپىرىنە كا نەپاستەر د
بۇ شەنگىستا زمانەكى رەنگدا ئى ب سەماو ھۆزانى فە⁽⁷⁾ . و
ئەگەر شانو يَا تۈركى يَا كەن ئەز (قەرەقۇز) ئى دەست بىن
بىكەت و شانو يَا فارسى ئەبەھيا حوسەينى (س . خ) دەست
بىكەت .... (كىشكىش) و (خەلەكت دەرپىشان) و
(حوجرىت فەقەمان) و (شەفە پەش) ئى د ناف ئىنى
كوردەواريدا بايەخ و پۇيەتە بىن كەن كا خۇيا تايىت ھەيە .

دىسان دىلان و گۆفەندىت كوردان شانوئى كا مەزن و
نرخدارە نەمازە دەمى دىلان دىزقىيەت دۇ كەس سترانا ئىك
شەدگىرەن و ھەنېرىت خو دېپار دكەن ، سەما كەرىت دۇ
خەنچەرىت پويىس ب دەستىن خۇدگىن و پەھلەوانىيا بى دكەن
بەرۇتىرەن پادەيە و بلندتىرەن پەيسكىا ھونەرى يە . ئان دەمى
شەقان و بېرىقان سترانىت ئىنى خۇيا خۇيەتى دلورىنىت د ناف
كەرىت دىلانى ئان ل كۆچك و ديوانان ... زەمبىل فروش و خەج و
سيابەندو مەم زىن و سىيدكۈوبەنەفش و جەمبەلى جەھىت خۇدگىن
د بېبازا گۇتن و زارفە كىنى دا ..

ئەف پرسىيارە ل نك من يابى بەرسف بۇھەتا پۇذا
1978/3/21 دەمنى من سەر پەرشتىيا ئاهەنگا بېرەتتىنە و دۇزى
كىرى ل گۇندى چەمانكى . ئاهەنگا مە كەلەك بابەتىن ھەمەنگ
فەدگىتنى ڈچالاكىيەت مامۇستايان و قوتايان و گۇندىيان ، بەلى
ھەفلاڭى ڈچالاكىيەت مامۇستايان و قوتايان و گۇندىيان (جاسمى شىنىۋى) كۆئىنە خۇب
شەقانىي و پەزفانىي بىر بۇ سەرى ئاهەنگ ب خەملو پەوش
ئىخىست و گەلەك كارو پويىدانىت ناف گۇندى ب تەرزى
زارفە كىنى ديارى كىن (مخابن ئەف بشكۈزۈت ھەرمەند نەھىنە
ئافادان و گەش نەبن) ...
ئەكتەركى بۇ⁽⁸⁾ ??

بىزاف و خۆكەنېتكىرنا جاسمى كاڭلا چىرۇكىن كەفن
دېنلى و مينا باشىكە خۇد بەردا ناف دلى خەلکى ..... و
ھەمى سەرسۇرما دمان و پېكقە د كەنن دويىف سەلىقا هاتن و
چۈن و راپىن و رونىشتن و دەست ھەلىاۋى پشتى جاسمى كەرا
خۇ خلاس كرى من بېرىزبایا ئەوي كىلسەر ئەۋىن ئەنلىرى
بەزرووندا كونۇك دياربۇو ، بەلى ئەوي ب تىشىتى كى سەق و بىن
دوى چۈن پاگىت و گۆت :

چەوا سترابىشۇ چىرۇك زان ھەنە ... ھەمى چاخان
زارفە كەر ژى ھېبىنە و ھەر گۇندەكى ئان دەۋەرەكى كەسانىت
شەھەرەزا ھەنە د ئەۋى ھونەرىدا . ھەنەك ژئەوان كەشتىۋە
پەيسكە كا بلندو بەر زەشىيان و د كارىن تەف پويىدانىت ناف
كۆمەلى و چىرۇكىن كەفن ب ھەنگى زارفە كىنى ديارو خۇيا بەن
بۇ خەلکى ب پېيك و تەرتىفيت يە كىجار جوان و بەر كەفتى ،
و تەفوپى شىپانە بىن كولەكە ڈچە ملا ئەوي بوهارى ... دىسان
زارفە كەرىت كۆمىدى د زۇرىبىنە و ھەتا تۈكە د مشەنە د ھىنە
ناف كىن - لېبۈك - .

ھەنەك زانا بەرەف ھەزەرە كا سەير د چەن دەمى سەما
ئىكەنە و جمکانە ئان رەشبەلەكىي د كەنە سەرەتا پەيدا بۇنا
شانوئى ، چنكە ئەف سەمايە دەرپىرەنا ئارەزۇ و بېرىپاۋەرەت
خەلکى نە نەمازە دەمى بەرى دەكتى ؛ سەما جان و گىانىت
خەلکى د گەنژىنېت و ب پەوش د ئىخىت و دەرامەت و كىشتوكال
بىن زېدە دېبىت⁽⁹⁾ . د كەفندى سەما ب ھەمۇ جورىت خۇفە د ناف
كورداندا ھەبۈيە و كەسانىت زېرەك و شارەزاوب پەقل ھەبۈيە ،
لە وما كورد ب كىيماسى دادنەن كەسى سەماو گۆفەندى نەزانىت .

کیشن . به لی پویدانیت داستان و چیروکان د پیک هاتینه ژئا
شوبما که سان د ناف چوار چیفتیت ئاشکرادا .. و پرت و پارچه نه
ب سه ریک ۋە دھین هەتا د گەنە ئەگەرا كشتى .

دەمی ھونھری شانوگه رېنی دھینە كۆپى ئەم ھەست ب
تىشەكى زىندى د كەيىن وزىن ب خۇدھىتە پېش چاھىت مە ، ئەفە
رى سەخلەتا تايىھتى يە ئەقى ھونھری جاوازو كودا دكەت
دگەل تەرزىت دى .

پاستە تىكىست شەنگىستا بەرەتى يە دشانوگە رېيدا او
زۇربەی زاناو شارەزا ئەقى ئەگەری د سەلمىن و ديمەن و
موسيقىقا پۇناھىن د كەنە (ئىز خاركا) سىست و خاف .
ھەرورە كوشانوگە رېيىت ئىزگە كەنە پېتىقى ب ئەقان كريارو
پېرابوينا نىنە پېچەوانە دگەل شانوگە رېيىت دىتروكى
(تەلە فەزىيونى) .. ئىزە تىكىست دېيتە بىنات و كاكلا ئەقى
ھونھری ئەفەزى يارۇھن و ئاشكرايە دچەند تىكىستىن فولكلۇرى
ئەدەبى كوردى وەكۆ (نىزىك - دېكەلغا - مەلە پەزۇرى - سى
نەزان - توئەجان - چىل و گۈل ... هەت) .

ب پېقە دى ئەقى دەقا فولكلۇرى (نىزىك) كەم نىشان و
بەلكە كۆھەمى مەرجىت تىكىستا شانوگە رىيا كەن تىدا ھەنە ئەو
رى دىيار كرنا (جەھە دەم و كرياريەت ئەندامىت شانوپى) نە ..
د گەل ھندى كۆرس دەست پې دكەت و ب دۇماھى د ھېنىت ..

- نىزىك (۱۰) -

يالە ھەلاتى پېرۈگە لافىزە
يالە ئاقابى پېرۈگە لافىزە^(۱۱)
قان نىچىرغانانى كەرتى يە تارەت و دەست نەقىزە
پاتە كى دۇنى زەيتى
دەھافىنە قوتە نەسراانا^(۱۲) دانە كەن ژەنگ و قېزە
بىزنى :

(بىزنىكا سەرەقى^(۱۳) دېزتە نىزىكى)
تۇ بۇچى وەنلىقە فەمايى
تۇ بۇچى وەنلىقە دامايانى
وەكۈدجى يە ..
سەرەقە لانى ژۇرى
پەزىنكا بۇز^(۱۴) دەيە بايى

شانو وەكۆ رەوالەتىھە كا شارستانىھەتى و كۆمە لايەتى
سەۋو ستوپىن و شەنگىست و چىقىت خۇزبارو پويدانىت كۆمەلى
وەردگىرىت چونكە شانو ژىدھىت و بۇدچىت^(۱۵) ، مينا - كىستاننسى
ستانسلافسكى - دانەرە شانوپىا بۇسى دېبىزىت (بىنگە ما
سەرەكى دەونەریدا پەيدا كرنا ژىنە كا خۇپى د كەسانىا
مەرقاندا پاشى دەربىرىنا ئەۋى ب رەنگە كى جوان و پېشەنگ^(۱۶)

ھۇسا شانو ئاۋىنە و نەينكە كەمەولو تەقەلايە بۇ
ئاشكراو خۇپىا كرنا كىنەم و كاسىيان ، پاشى ئاۋۇتنى كاروانى بەرەف
گۇربىنى لەوما ھونھرە زارفە كەنە مينا گشت ھونھرەت دى ڈ
بەشەنېرىيا مللەتى دويىر نەكەفتى يە . كەلەك چىرۈك و
سەرەتتىپ زارفە كەنە بىند گشىكى و تايىھتەتەنەتىنەت بەر چاھو
پەيدا بۇينە ڈ كۆچكىت مېرى خوندكاران دىسان ڈ مزگەفت و
سېران و خان و مېھقانگە مان ھەتا دۇماھىنى كەھشتە دروست بۇنا
تەختى شانوپى و بەرەف كرنا جەھە كى تايىھت و كار ئىتانا ئامىرىو
پېيوىستىنەن ھەف چاخى پېشەنگە فەتنى دا .

تىپېت زارفە كەنە بۇن و دگەپىان ڈ بازارو شاران و
خان (ئەۋىت نوكە دېئىن ئۇتىل) بۇ دەلتە فلا كەن و
تەرخان كەن و چەند بۇذان ئەوان چالاکىتىت خۇد نواندن نەمازە
وەلاتى مەنەن نىزىك بۇز شام و تۈركىياو ھندى و ئەورۇپا ، و يال
بەر ھەزرنەوە كۆئەندامىت ئەقان تىباپاھەنەن وانپۇن و زىنەتلىرى
زمانە كى دىزانى و زىنەن خۇد ناف مللەتتىت دەفەرەتى د بەرە سەرەت
، دەربارەي گۇندان دۇشكە و زەقى ولات و مەيدانكەن ھەبۇن د
ناوهەندا كەرەكان و ئەف جەھە دەلتە مەيلان ڈ كەن بۇ ئەقان
ئەگەر ئەن ..

تىكىستا شانو گەرېي :

شانوگەرە تايە كى سەربخويە ڈ ھونھرەت ئەدەبى ،
چونكە دەھىنە كۆتىن و نەقىسىن دابەھىتە نواندىن و زارفە كەن^(۱۷) .
ئەگەر د كەندا نافە روکىت شانوگە رېي بەس ھۆزان و پەيپەن
پېنگەن بىنە ، بەرە بەرە ئاخىقىدا بى سەلېقە خۇئىخستە دەنادا
چونكە ئەنجامدا دۇماھىنى دىيار كرنا جوانىي كارھە كى نۇرى يە
بۇخەللىكى .. پېيوىستە ئەم ئاكادارو ھوشيار بىن كو تىكىستىن
شانوگە رېي تىكەل داستان و چىرۈكان نەكەن . ئەندامىت
شانوگە رېي دېنە قېرگەن ، ئاخىقىدا كەن دەرېپەن ھەر يَا
ئەوانە ، كۆپىن و نەخش دەرېت رەنگىت سەرنج و ئاقاپىان د

نیزی :

(بابکی کارا دبیژیت)

هەرئی ھۆبزنکی بزنکا سەرەقى

ماقۇن زانى قان خۇلاموکىت نېيراهىم پاشابىي^{۱۰}

جونىھەنگىز دەرمان و كبرىتا تىكدا قوتايى

بىلە پىلە^{۱۱} ئىنەن لەنلابى

پاتە پاتە ئىنەن دانابى

پى كىرىپ ئەقان تەنگان تەنكىت ئەقى پاشابى

پى دېنن زانىن ... ؟

پاھافىنە بزنا سەرەقى

نان پاھافىنە وى نېيرىكى شاخ بادابى

بىزنى :

(بزنا سەرەقى د بىژىت)

ئەقى نېچىرەقانىت پاشابى

قان سى رۇذى ل چىرىمىسى و سى ل كانويىنى

دەن نە كەنە^{۱۲} بابکى کارا

بابکى کارا چەندى كەرە

كروھى لىن چەندى كىژە

پەقا بىزنان :

ئەقى نېچىرەقانىت پاشابى

قان نېيرىكا نە سلىن

قان كېفيكا نە سلىن

تىشت خورىت وان تەراشىن

شىف خورىت وان نزاروکىت بەر خويسارىن

نېچىرەقان :

بەرەكەن نېيرىك و بىزنان

يال ئۇرە^{۱۳} ڇۈلىت میرا فەربىي

كەفتىيە قوقەلانەكى ل پەشتا چىيانى مەتىنا

بىزنى :

(بزنا دبىزتە ئەقى کارى)

چەلى میرا بچىنە خارى

خۇلامى ل ھەميا نېچىرەقانىتى ئىنەن بەر نافكۈكە شارى^{۱۴}

كارك :

(شەنگە کارا دبىزتە بىزنى)

وەرە خۇپاھى ئە قوبىنە تەرازىنى

شەقى دى نەبى شەقا دىبى

جا باھاتى

نېچىرەقانى

ل ھەميا نېچىرەقانىتى

ئىنەن بەر نافكۈكە مەننى

نېچىرەقان :

مېقىيا من خودى نېيرىكى بەلە شىنە^{۲۱}

پەستا منال كەفرى

بەرئى منى ل سېپىدە كا رەنگىتە

بلا خودى مالا باپى خوندكاران خراب بکەت

ئەويت ستاندىنە قە بېرە پېرە پارە ل جەھى بەھەدىتە

تا وەربىرم قان باقىكا

دە ساربىت كەپو گولىنە^{۲۲}

ھاي ل من وھى ل من غەريبو ئەزۇ

(دوماھىيا شانوگەرەنی) : -

ھېرى ھېرى وھى سەد جارا لەن ھېرى

سەرانسەرە ڈورى د هويرىدە مەزى وەربى

بىزنان سەرەقى ديارياو سلافا بۇ بابکى کارا دەنەرى .

ئىسکوتش :

جار مەنە شانوگەرە دىمەنە كى كورت و بچويكە دويف

بېرەكە نۇى ئان سەرەتاتىكە كا بىنە جە ئان سەربۇرىكە كا

تپانەكە رو پېكەنېنى يە كۆز ئىدىيە مەيت زانستى دېزىنى

(ئىسکوتش) و فولکۈزى مەني كوردى گەلە كى زەنگىن و كە

تخدادىيە ڙەقان تىكستان . بۇ بەلگە و سەماندىنى دەمەنی عىسى

دەلا^{۲۳} گۇتى (تەرازىيا بچويكە پاست نابىت) و زۇرېبى

كەسانىت جقاتى باوهەرى بىنە كرى ئىندا رابو خۇئامادەو

بەرەھەف كە سەر تەرتىفا زاروگە كى بچويكە خۇدرىزگە ناف

ديوانى و بە هارىكارىيا چەند مەرۋەقىت دى ئەف زارە كەرنە هات

پۇي :

(عىسى دەستىت خۇھافىنە چاھىت خۇوكە گرى)

- ئەھـ ئىھـ ئەھـ ئەـ ئەـ ...

(يەك ڇەرۋەن دىوانى هاتە نك و گۇت)

- تەج دەقىت بىزە بەرخى من ؟

له فه نیت پیک کری - ترکری - و شاشکه کا مه زن ده افیته سه ری
خوه دگل چهند ده رسوکان و بالیفکه ک ددا نا سه رزکن خوه دبن
کراسی ۋە بىلافە كى مازن دكە پى خوه ، و دهاتە ۋۇرۇھ لئۇوي
جهى بۇھاتىيە ئامادەو تەرخان كىن دپاوه ستا ... ئىكىنى دى
داهىت و ھرسىاران ژى كەت ب ناسىنى ولى سەرەم بارو
جۇرىت زانىارىنى ئەۋىت ئەوان دخويىدىن . زارفە كىن بەردەوا
دمافە دگل پىكە نىبا جقاتى .

زارفە كىن (مرى ساخ بوفە ، ئىكىدا دارەكى درىېز ب
دهستى خۇگىت و دېمجانە کا سېمى و مەزن ب سەردا بېشىت و
شاشکە كىن ئى ئالىنىت و هند درىېز دبۇھ تاڭھىدى دچۇدەرى
، دا ب ۋۇد كەفيت و هندهك بىزاقىت مريان كەت ، پېرو كالو
ئەۋىت زارفە كىن چوجاران نەدىتى داكە فە لەرزىكى و ترسن ،
ئىك ڙەھالىت زارفە كەرى داجىت ھرسىارا لى كەت كا ج
دىتى يەوچ ھەبویەل ئىبا دى ، و پۇيدانىت پۇۋان بى تامدار
دكىن ..

جلو بەرگىت كوردى جار دجوان و شەنگو پىندن ،
زارفە كەرى دەنیتە پېش نەمازە ئەگر هندهك دەستكارينى تىدا
بىكت مينا (مەم و تاجدىن) ئى جلو بەرگىت خۇ كۈپاين و
تەدارە كا كچان كرى ھەروھە كودنە ئان مالكاندا خۇيا دبە دەم و
زىبا ئەحمدە ئاخانى دا :

إلا كۆتەنى مەم و تاجدىن وان دانه خوه دوخترانە تزىين
يعنى دەدەما كۆبۈنە تحويل ئەوھە رەپە برا دجامە تىدىل
استىرق و سىندىس دېردا چەند معجزو مقرە ب سەردا
كاڭول كر بونە طرە ھەرسو پەرچەم بونە زولف و گىسىز
وان لە كىربون لباس تصرىيف داقەت نە بىيىن لوان ج تكلىف
پۇشىدە لباسى دلبەرانى سەيران دكىن ب سەرگۈرانى

كە قىل و شاخىت زىنده وەران و پەپىت تەيران ب كار دهاتن بۇ خۇ
كۈپىنى و ئەفە ژى ب زاف و مىشە ب دەست دكە فتن و گەلەك ب
كار دهاتن ، جكە ڙۇياغ و دەستكارييا دارو ئاسنان ، و تەرزو
تەرتىفيت جىك كىنە بار خوبىي ، ھەروھە ساڭو سەرسىنگى كىردىدا ،
دكە بەرخۇ ھۆچك دكەنە بېيان و بەزىن ب سەرسىنگى كىردىدا ،
و خېزىانك و سخاران يەكجار جىك و بەرگىت سەپرو ئەنتىكە
دكەنە بەرخۇ پېنىشتى و پەلەلۆك و روېشى .. وجار دگە هەشتە
ئەوى ئەندى كۈرتان ب پەشتا خۇ فە دنا مينا زارفە كىن (بىانى

- نەھ من نان دېتىت ..

(يەكى دى چۈن نان بۇ ئىناو دايىي)

- نەھ من نانە كا ساخ دېتىت نەھاتىبىتە كەركەن ..

(هەنەك چۈن نانە كا ساخ بۇ ئىناو دايىي)

بەكى كوت :

- دى بىگە بەرخى مامى ئەفە نانە كا ساخ ... !!

بەكى كوت :

- دى بىگە بەرخى مامى ... دى وەرگە ئەفە نانە كا ساخ .

- نەھ نە دى چەوا خۇم بۇ من كاركەن ..

(يەكى نان بۇكە رىكرو دايىي)

- دى بىگە و بخۇ ئەفە ناناتە مە كەركىو بەشاند دى بخۇ ... !!

(ڏنوى عىسى ڏېپىنە بېيان كەرمقىرى و ھەوار)

- تەنانامن شەكەند دى بۇ من چىكە ئەفە ...

- دى بۇ ئەفە نانە كا دى ئىنم .

- نە دەپىن نانا من چىكە يەفە .... (دگل كىرىكە كەرم)

ئىننا ھەميا باوهرى بىن ئىننا كوت بەلى بەلى ... راستە تەرازىا
بچوپىكان راست نابىت . و ئەفە ھەجۋانلىرىن بەلكە يە ڏ
دەولەمەندىا فولكلۇرى مە ڏئە ئان تىكىستىن شانۇكەرنى .

جلو بەرگە مەكىاج :

نەفە جارى مېزۇنى لىزى خۇ ڙە نە بادا يە دەما
ئاشكرا كرى كو دكە فەندا خۇينىنگە هيپت نايىنى ھەبۈپىنە ل
كشت شارىت كوردىستانى مينا (ھەولىر - ئامىدى - سولەيمانى
- ئاكىرى - ... هەنە) و هەتاڭھەن دەندا ئەتكەن وەكى (شوش -
ماوهەران - رەبەتكى - بەرىفەكان - خەربانى ..... هەنە) و
سەدەھا شاڭىدان و فەقەھان لى دخويىن ، و بۇۋا سى شەمبى
پېھنەدا ئەوان بۇو . پۇزىت خۇش و ساھى دچوپىنە مەيدان و
كاخان يارىيەت ھەمە جوردىن ...

پاشى ئىقشارى ب كەيف و شادى دزغىپىنە فە مال و دچۇنە جەن
نەستىتا خوه (حوجرا فەقەھان) ، و گەلەك نىياس و عىليم دۇست
دچوپىنە ئەنەن ، شەف بېرىيەت ئەوان كەلەك سوچەت فە دەگەن ئە
ئەوان .. سوچەتىن زارفە رىكەن بۇن مينا (پېنگى - مەرى ساخ
بۇقە - خېزانك ..... هەنە) .

زارفە كىن رېقىنگى ئىك ڙەقەھان خۇ دكە پېنىنگى و
پەپىت خۇبىي (ھەپىي) چى دكىن و چەند ددان ڙ

- 12- پیروگه لافیژ = ستیرن .
- 13- نه سران = جوره تفهونگه کاکه فنه .
- 14- سرهف = سرکش = پیشرهف .
- 15- بوز = رهنگی شین و سپی تیکه هل .
- 16- ئیبراھیم پاشا ژخوندکاریت میرنشینا به هدینا نبو .
- 17- پیله پیله = پیچه ک پیچه ک .
- 18- دهن نه کهن = دهنگ نه کنه = ژی قه بین .
- 19- نوره = گونده ک ب سردە فهرا به رو اری ژوریا فهی به ، و کولیت میرا ژپاوانیت ده فرا نافدیره .
- 20- ئاقکوکا شاری = کراتا مرنی = ئاقکوکا مرنی .
- 21- بهله شین = رهنگی شینی قه بی به .
- 22- که رو گولین = گولین په پینا نیزیانه شەش بۇزان
فە دکیشیت

سییان ل چریا دویی و سییان ل کانوینا یه کنی يه .
ئەقی دەمی نیزی بی که بولگیزه های ژخونینه به ر
ئەقینیا خۇرگەل بىزانان ، له پرا نیچیرغان فەرسەتا
خۇد بىنن ول دوی دگرین .

23- عیسى دەلا : هوشمه ندو به رده فکی میری به هدینان بۇ ،
هندەك ژ سەرھاتین ئەوی هاتینه چاپکرن .

24- هزو بیریت کەلەک پیروکالان بىدېبىنە مېقىن و ژیدەریت
گوتاری ، دیسان سود ژئەقان سەرۆکانیان هاتیه وەرگرتن
1- مەم وزينا ئەحمدە خانی - چاپا ھەفلىرى - 1968

2- گوڤارا (کورى زانیارى كورد) - به رگى شەشم - 1978 -
گوتارا سەيدا صادق بهاء الدین ئامىدى .

3- میزوى ئەدەبی كوردى - علاء الدین سجادى - بغداد - 1971

4- الأزياء الشعبية في العراق - د. ولید محمود الجادر - بغداد
1979 .

5- قضایا المسرح المعاصر - سامي خشب - بغداد 1977

6- مع الأكراد - تومابوا - ترجمة آواز زەنگە - بغداد 1975 .

7- امارة بهدينان العباسية - محفوظ محمد عمر - الموصل -
1969 .

8- الأكراد في بهدينان - انور المانى - الموصل - 1960 .

9- گوڤارا (الموقف الأدبي) العدد (100) آب 1979 گوتارا سەيدا
یاسر الفهد .

زافای) ، ئان جلو به رگیت پیره ژنان دکرنە به رخۇ .....
مەبەستا من ژ ئەقی گوتارى ئەوه كو سەتیرا شانویی و
شانوگەربىي هەر بۇناھى دايە دناف كولتۇرى فولكلۇرى
كوردى و ئازەزۇو سۇزو شىانىن خەلکى هەرتىرو تام خوش كريي
پشتى جەنگى جىهانىي ئىكىنچى و بۇخانىدا دەولەتا
ئۇسمانىان قۇناخە کا نوي پەيدا بۇ دەمنى خوبىندهوارى د ناف
ملەتى كوردا بەلاف بۇيى و نەقىسىنىنە مۇ ھۇنەریت ئەدەبى
قەگرتىن ، جە شانۇ مالاوازو بى بەھەر و بى دوی چۈن
ھەرچەندەك ھەولۇ تەقەلا ھەبۇن بۇئاھىدا ئەقى دارى و
پېيك ھاتنا ھەنەك تىپىت نواندىنى و زارقە كىرىنى ل زۇرەبى شارىت
كوردستانى ... ئەزىز بەھىقى و ئۆمىدىم كونەقى قۇناخى شەرقە
بىكم دەكتارەكا دى لەدیف بىبىلۇگرافىيە كا گشتى و فە كولىنە كا
زانىستى ..

ژیدەر و تېبىنى و پەيقەن گران :

- 1- نظرية المسرح الحديث - تقديم و تحرير أريك بىنتلى - ترجمة
يوسف عبد المسيح ثروت - بغداد - 1975 - ص 369
- 2- الأكراد - باسيل نيكتن - دار الروائع - بيروت - 1967 ص 233
- 3- ژیدەر ئىكىنچى ل 376
- 4- علم الفلكلور - الكزاندر هجرتى كراب - ترجمة رشدى صالح - القاهرة - 1967 ص 457
- 5- ماموسنا (شاڪر فتاح) ئى نافى ئەقى هەنر مەندى ئىنباھ
دەدەست نەقىسا خۇ (ئاكىرى) .
- 6- ژیدەر ئىكىنچى ل 42 .
- 7- تأريخ المسرح - ر. بىنار - ترجمة أحمد كمال يونس - دار
النھضة العربىة - 1963 ص 38 .
- 8- حصاد المسرح في نينوى 1880-1971 - خضر جمعة حسن -
موصل - 1972 ص 40 .
- 9- السينما والمسرح والشيخوخة - دكتور أنيس فهمي
اقلامدیوس - دار المعارف بمصر - القاهرة - 1962 ص 22 .
- 10- المسرحية في الأدب العربي الحديث - محمد يوسف نجم
1847-1914 - بيروت 1956 ص 6 .
- 11- ئەف تېكىستە من ژ زار دەقىنە صادقى كوردى خورشيدى
دایە نەقىساندىنى ل دەھەرا به رى كارى ل چریا دویى ژ سالا
1978 .